

Betyárvilág a Zselic rengetegében

A magyar folklór különös alakja a szegény sorból származó, pásztorokból, kanászokból verbuváló betyár, akinek az alakja köré számtalan történet szövődött, tetteit megénekeltek, bűvőhelyét, sírját ma is büszkén mutogatják a helyiek.

Angliában és Írországban a középkortól egészen a huszadik századig léteztek útonálló rablók, akik közül a Robin Hood néven ismertté vált, törvényt kívüli normann nemes világhírnévre tett szert, számos könyv és filmfeldolgozás örökölte meg a tetteit. Magyarországon a 18–19. század volt a betyárvilág fénykora, amikor a társadalomból kiszakított bűnözők garázdálkodtak az Alföld tágas rónáin, a Mátra, a Bükk, a Bakony sűrű erdőségeiben. Angyal Bandi, Zöld Marci és Sobri Jóska számítottak a betyárok első nagy nemzedékének, tetteiket az 1830-as évekig elítélte a közvélemény, ám a nemzeti romantika hatására később mind gyakrabban tűntek fel a szegény nép védelmezőiként a Habsburg államhatalommal szemben. Ebben nagy szerepet játszott Rózsa Sándor, aki 1848-ban csapatával a szabadságharc ügye mellé állt, és több esetben valóban megoltalmazta véencei családját a retorzióktól. A fokozatosan kiépülő közigazgatás és a társadalom rend iránti vágya a

20. századra véget vetett a betyárok korának. A mitikussá váló haramiák tetteit az 1960-as évekig továbbélő balladák, az ezek alapján készült regények és filmek tették halhatatlanná, utóbbiak közül érdemes megemlíteni Jancsó Miklós Talpuk alatt fityül a szél című alkotását, amely a betyárélet kegyetlen oldalát tárja elénk.

A híres somogyi betyárvilág virágkora a szabadságharc leverése és az 1860-as évek közé tehető, számtalan ember menekült a törvény és a kényszerű besorozás elől, akik közül csak 1864-ben 54 útonállót végeztek ki rablás és orgazdaság vádjával. Legtöbbjük pásztorból lett betyárrá, akik eleve kívül álltak a paraszti társadalom normarendszerén, vagyonuk alig volt, a lopást pedig egyáltalán nem tekintették bűnnek. Leggyakrabban kisebb lopások miatt, amelyeket szintén rendkívül szigorúan toroltak meg a hatóságok, kényszerültek bujdosásra. Az életük egyáltalán nem volt irigylésre méltó, Rózsa Sándor sorsa bizonyítja, hogy a normális életbe nem volt visszaút, a pandúrok pedig előbb-utóbb bitófára vagy örökös rabságba juttatták a szegénylegényeket.

Somogy vizes, lápos vidékein, a Zselic erdőségeiben többször feltűnt Sobri Jóska is, de a leghíresebbnek azért mégis Juhász András, a Patkó rokonok, Séta Pista és Mészáros, más néven Nagy Pali számítottak. Hozzájuk köthető a legtöbb emlék a megyében, a bábonyi betyársírok, a Pali-temető, vagy éppen egy hatalmas kocsányos tölgy Darány és Barcs között, amelyet

Patkó Bandi fájaként emlegetnek mind a mai napig, illetve a nagybajomi Patkó-sűrű, ahol nemegyszer elrejtőzött üldözői elől. Juhász András életéről szinte semmit sem tudunk, családnéve is a foglalkozására utal. Mivel nem tudott elszámolni a rábízott juhokkal, földönfutóvá vált, majd az osztópáni bíró megölése után mindhalálig bujdosnia kellett. A hagyomány szerint a rendkívül víg kedélyű betyár még az elfogására érkező pandúrokat is megvendégette. A Kaposvártól északnyugatra fekvő Eddén található Nagy Hídról pedig máig fennmaradt, hogy alatta bújt el az öt üldöző zsandárok elől. Végzetét egyes beszámolók szerint egy menyecske jelentette, míg mások bosszút vagy vérdíj hajtottá kapzsiságot emlegetnek.

Gálosfától nyugatra, a Kaposvár és Bükkösd közötti gerincúton bújnak meg a hajdani Nagytótváros maradványai. A mára lakatlanná váló falucska arról híres, hogy a hagyomány szerint itt temették el a leghíresebb somogyi betyárt, Patkó Bandit. A jelöletlen sírt még harminc éve is mutogatták az oda-vetődőnek, a legendát pedig az táplálta, hogy számos, Patkó nevű ember aludta örök álmát a tótvárosi temetőben. A betyár azonban nem volt közöttük, nem is lehetett, alakját ugyanis különböző rablók történetéből alkotta a népi képzelet. Keresztnevét Angyal Bandi ihlette, családnévét pedig a közeli Vásárosbécrről származó Patkó János és István kölcsönözte. Őket a legutóbbi időkig testvérnek hitte a néprajztudomány, míg manapság egyes vélemények szerint Tóthnak hívták őket, míg mások a helyi református anyakönyvekben eredeti nevük szerint azonosította őket. Akárhogy is volt, a bőszenfai Patkó-domb vagy Bandi-tető, a simonfai Ijesztő-völgy egyaránt hozzájuk kötődik, mikép-

LEJEGYZETTE: DR. VARGA SZABOLCS
GRAFIKA: PÁL RITA

pen a mozgói rablógyilkosság, avagy a boldogasszonyfai rablás is. A tisztelet jele, hogy Somogy megye második legnagyobb fáját, a legalább négyszáz éves és 6,5 méter törzsátmérőjű tölgyet is róla (róluk) nevezték el. Jancsi különösen kitént hetykeségével és vakmerőségével, hiszen még anyja temetésén is megjelent tőtnak öltözve, ahol egy tucat zsandár sem ismerte fel őt. 1862-ben már égett a bandájuk lába alatt a talaj, menekülés közben Nagykanizsa környékén csaptak össze az őket üldöző pandúrokkal, ahol a vezér halálos sebet kapott. István sem járt jobban, őt a nyimi sűrűben lőtték meg Balassa Józsi nevű emberével együtt, a nagybányoni temető árkában hantolták el őket, sírjuk fölé 1986-ban faragtak bükkfaoszlopot, és azóta a falu egyik nevezettségének számítanak.

A legkülönösebb történet a kevéssé ismert Nagy Pali alakjához fűződik, aki a zselici erdők környékén betyárkodott az 1850-es években. A néphagyomány szerint egy szegény asszonyon segített, akinek a zsidó kereskedő igen

drágán kínálta a vásznat a vásárban, ám Pali az országúton a kocsiúddal mérette ki a rőföt. Más hősközhöz hasonlóan őt sem fogta a golyó, hacsak nem hétéves juhából hét évig pipaszárnak használt fából faragták. Ilyet használtak más vidékeken a boszorkányok ellen, akik szintén hatalmas képességekkel rendelkeztek. A titkot megtudta a betyár komája, aki később beállt pandúrnak, és megszerezte ezt a fegyvert, amivel 1860-ban a vitorági erdőben agyonlőtték. A sírja ma is ott magasodik Szenna, Visnye, Kopaszhegy és Bánya útélágzásánál, 1860-tól fogva valaki mindig friss virággal díszíti, és az idővel elkorhadó keresztet is kicseréli. Ezen ma is látható a felirat: „A vármegye katonája lába nyomát sokat járta. Nagy Pál, akit megölt a pipaszár.”

A sírt minden évben sok turista keresi fel, akik számára már valóban a szabadság szeretetét és nem a nyomorból fakadó erőszakot hirdeti a somogyi betyárok máig élő emlékezete.

A címkén Villars Clude Louis Hector herceg arcképe látható (1653–1734). Megfigyelőként részt vett a Harsány-hegyi csatában. Később Franciaország marsallja lett. Mivel 80 éves korában is ütközetet vezetett, ezért a történelem a „nélkülözhetetlen” névvel illette.

Ez a bor 2011 évben Magyarország legjobb új vörösbora lett. Pozitív földugár tekintetében a dobogókőinek a százszorosát tartalmazza.

Pályázati forrásból oktathatják Villányban a gyümölcspálinkafőzés tudományát

A Villányi Mezőgazdasági Szakképző Iskola a Magyarország-Horvátország IPA Határon Átnyúló Együttműködési Program 2007–2013 projekt keretében „Gyümölcspálinkafőzés és szakképzés fejlesztése határon átnyúló együttműködés keretein belül” címmel egy horvátországi iskolával közösen pályázatot nyújtott be, melynek keretében 184.830 eurós támogatást nyert. Az együttműködésben résztvevő horvát partner: Srednja škola „Stjepan Ivšić”, Orahovica.

A beruházás részét képezi egy pálinkafőző berendezés beszerzése és üzembe állítása az iskola területén, mely lehetővé teszi, hogy a gyümölcspálinka-gyártó szakképzés gyakorlati foglalkozásait is meg tudják tartani az iskolában. A projekt részét képezi továbbá a horvát féllel való cseregyakorlatok szervezése, melynek keretében villányi diákok látogatnak el a partneriskolába, illetve horvát diákok vesznek részt a szakképző iskola foglalkozásain. A projektben közös tananyagfejlesztés is szerepel. A programban 7 oktató és 20 diák vesz részt.